

noch den indruk krijgen, dat hij zich niet ten volle heeft uitgesproken. In even sterke mate als Degas was de Duitscher von Marées een rasecht schilder en daarbij in alle opzichten een groote geest. Met hem herleefde weer eens de heerlijke, eeuwige, westersche droom van een klassieke schoonheid, die sinds den genialen Poussin niet meer op superieure wijze was beleefd geworden.

Het is niet mogelijk, bij een algemeene bespreking in de veelvuldige kwaliteiten van Degas' werk door te dringen. Overal is hij verrassend. Van meet af aan raakte hij in zijn portretten de zuiverste zielswaarden aan, — als in dat portretje, vol pure poëzie, van zijn zuster Laura (Parijs, Musée du Luxembourg); of in dat nieuw geziene van de „Vrouw met de Chrysanthen” (nr. 6) waar het figuur in den rechtschen hoek van het schilderij een totaal ondergeschikte plaats inneemt naast een heerlijk geschilderd bouquet; (beide portretten, het eerste uit 1862, het tweede uit 1865, schilderde hij in een donker palet, vóór de verheldering die het langs de impressionisten om zou ondergaan) of nog in zijn familieportretten en ten slotte in die brutale, geteekende voorstudie voor het portret van mevrouw Dietz—Monin, (nr. 124) — (we begrijpen best, dat het model over het conterfeitsel niet tevreden was en eischte — maar tevergeefs — dat Degas het anders opvatten zou. . . .) Het is volslagen verkeerd Degas voor te stellen als de ongevoelige en sarcastische, die niet te beroeren valt door de schoonheid van de vrouw — denkt men niet even aan Bruegel's reputatie van „Pieter den Drol”? — want steeds komen juweelen van vrouwelijke schoonheid en charme voor bij den man, die gehecht was aan den roep, zich in een onbereikbaren, ivoren toren van vrijwillige vereenzaming op te sluiten, alleen voor zijn werk levend. Men leze zijn brieven, die ons vertrouwd maken met den intiemen Degas, vol attenties voor zijn enkele oude, trouwe vrienden.

Naast zijn ontgoocheling in den vorscherstocht doorheen de wereld van de menschelijke ziel, heeft Degas, vooral in de latere jaren, (\pm 1892) in het landschap den wijschen vrede gevonden, de eenzaamheid die goed doet aan het hart. Bij de landschappen uit deze periode denken we weer aan Bruegel, aan het landschap van „De Ekster op den Galg” (Darmstadt). Degas ziet thans de natuur zonder figuur: zoo schildert hij b.v. een „Rots in Zee” (nr. 151 van 1893), waarin hij op zulke sterke wijze de wezenlijkheid van elkeen der elementen: zee, rots en lucht doorgrondt, als ware hij er de werkelijke herschepper van; technisch bereikt hij dit met een minimum van middelen, dat ons aan de oude Chineesche meesters herinnert; of nog b.v. dat heerlijke „Heidelandschap” (nr. 149), waar niets meer dan stilte heerscht.

Ten slotte blijft er Degas, de boetseerder. In het „Salon des Indépendants” van 1881 stelde hij een wasbeeldje ten toon, „une jeune danseuse de quatorze